

Bort med högutbildades privilegier!

Tidskriften *The Economist* frågade sig för några månader sedan vilka åtgärder som finns kvar för den politiska vänstern när även den accepterat marknadsekonomin. Det finns säkert en hel del uppgifter. Inkomstfördelningen kan behöva påverkas i en önskvärd riktning, ekonomin skyddas mot tokhögerens krav på privatisering av även myndighetsutövning osv. *The Economist* ger emellertid ett delvis annat svar. Den politiska högern kommer ofta att skydda privilegierade grupper mot marknaden. Ibland är regleringarna av mer tydlig natur, tex vad gäller jordbrukspolitiken, medan de i andra fall är mer subtila. I den senare gruppen nämner *The Economist* regleringar som är avsedda att hålla lönerna uppe för traditionella högstatusyrken, som t ex läkare. Detta är precis vad som nu sker i Sverige. Det tycks finnas ett visst överskott av läkare i Sverige. Normalt skulle det leda till en press nedåt på åtminstone relativlönerna för läkare. Med hjälp av regeringen går emellertid läkarlobbyn in för att i stället ytterligare begränsa utbudet av läkare. Det har redan tidigare varit mycket svårt att utöka läkarutbildningen. Krav på detta har mötts med argument om att utbildningens kvalitet då inte skulle kunna upprätthållas. Nu finns inga sådana argument kvar. På flera håll i landet sker omfattande nedskärningar av läkarutbildningen. Där väl fungerande undervisning och

forskning redan finns tvingas man nu i stället att skära i utbildningen. I Lund tex kommer läkarutbildningen att skäras ned med cirka 20 procent och kanske leda till nedskärningar också av forskningsverksamhet.

Det kan tyckas förvånande att t ex vanliga distriktsläkare har löner och arbetsvillkor som är betydligt bättre än många andra akademikergrupper. Läkarutbildningen är visserligen någonting längre än de flesta andra akademiska grundutbildningar, men den är inte känd för att vara speciellt svår. Poängen är dock att läkarlönerna är påverkade av utbudsbegränsningar. Låt oss t ex jämföra läkar- och ingenjörutbildning. Läkarutbildningen har betydligt högre intagningsbetyg, vanligen runt ett helt betygspoäng. Detta betyder att många begåvade ungdomar med naturvetenskaplig inriktning inte kan välja läkarutbildning utan i stället tvingas in på sitt andrahandsval, tex ingenjörutbildning. Denna utbudsbegränsning kan vara en viktig förklaring till att läkarlönerna är höga och ofta betydligt högre än ingenjörslöner.

Visserligen är arbetsmarknaden för läkare lite speciell. Även med ett fritt utbud av läkare kvarstår en mängd regleringar, varav vissa är nödvändiga. Vi vill gärna veta att den behandlande läkaren har vissa grundläggande kunskaper, manifesterat genom legitimationskrav. Av flera skäl har vi valt att finansiera vården ge-

nom den offentliga sektorn, vilket i förlängningen kan förväntas öka efterfrågan på läkartjänster och hålla lönerna uppe. Å andra sidan fungerar Landstingsförbundet närmast som monopolist på arbetsmarknaden. Systemet med centrala löner verkar också ha lett till relativt sammanpressade löner för olika läkargrupper. Vidare är läkarutbildningen dyr, men kostnaderna finansieras inte av studenten utan av staten. Det gör att det är svårt att bestämma den samhälls-ekonomiskt korrekta nivån på läkarutbildningen. Ett fritt tillträde till läkarutbildningen skulle därför kanske inte vara optimalt. Kvarstår gör dock det faktum att det inte är samhälls-ekonomiska överväganden som styrt beslutet att nu skära ned läkarutbildningen. Det är i stället ren och skär intressepolitik.

Vårt resonemang kan också ge upphov till andra mer principiella frågeställningar. På en del håll, t ex hos regeringen Bildt (kanske är den inte längre i regeringsställning när detta läses), hävdas att den sk utbildningspremien är alltför låg i Sverige. Därför har Sverige, hävdas det, alltför få långtidsutbildade. Man kan rikta en hel del invändningar mot riktigheten i regeringens påstående. Det må nu vara hur som helst med det. Låt oss ändå anta att utbildningspremien är lägre än den samhälls-ekonomiska avkastningen på utbildning och att ekonomiska incitament är effektiva för studierekrytering. I de fall som högre utbildningspremier uppkommer på ett område måste avsikten givetvis vara att rekrytera nya studenter till detta område och inte att ge monopol-räntor till privilegierade grupper. Är

Per Unkel medveten om detta? Är Socialdemokraterna villiga att förhindra utbudsbegränsningar på utbildningsområdet?

Kanske vore det vettigare att LO i sin strävan att utjämna inkomstskillnader ägnade sig åt att angripa utbildningsmonopol snarare än att använda arbetsvärdering där försök görs att hitta "rättvisa löner", eftersom marknaden ändå oftast hittar vägar att återställa relativlönerna om inte också de mer fundamentala utbuds- och efterfrågeförhållandena förändras.

JOHAN TORSTENSSON